

Примітки.

¹ „Энциклопедический лексиконъ“ томъ 5. Барская конфедерация
i „Historia królestwa Polskiego, G. S. Bantdke, tom 2“

² Вільшана або Ольшана — містечко Київської губернії, Звенигородського повіту, між Звенигородкою і Вільшаною, по старому шляху... Боровиків хутір і корчма, де-б то Ярема Байстрик, а потім Галайда, був у жида наймитом. (Од старих людей).

³ Неунтів ляхи називали схізматами.

⁴ Про конфедератів так розказують люди, котрі їх бачили, й не диво, бо то була все шляхта, з новогеш, без дисципліни: робити не хочеться, їсти треба.

⁵ Анахронізм: татаря ляхів замучили зимою, а не літом.

⁶ За Гайдамаками ходив кобзар; його наиввали сліпим Волохом. (Дід розказував).

⁷ Паула Наливайка живого спалили в Варшаві, Івана Острияцю й трійцять старшин козацьких, після страшної муки, розчвертували й розчезли їх гила по всій Україні. Зиновій-Богдан і син його Тимофій були поховані в Субботові, коло Чигрина; Чарисцький, коронний гетьман, не доставши Чигрина, од алости спалив їх мертвих (Георгій Кониський).

⁸ Подковник Богун потопив ляхів в Нигулі. Зиновій-Богдан вирізав 40 з чим-то тисяч ляхів над Росію в Корсуні. Тарас Трасило вирізав ляхів над Альтою і та ніч, в котору те трапилось, зочеться Тарасова, або кровава. (Бантин-Каменський).

⁹ Тарасова й Варфоломієва ночі одна другої варт на стид римської тіари.

¹⁰ Так про Чигринське свято розказують старі люди.

¹¹ Треті півні — сигнал. Розказують, що Залізняк есаул, не дждавши третіх півнів, запалив Медведівку, містечко між Чигрином і Звенигородкою.

¹² Чорний шлях виходив од Дніпра між устями річок Сокорівки й Носачинки в біг через степи запорожські, через воєводства Ринське, Подольське і Волинське на Червону Русь до Львова. Чорним названий, що по йому татари ходили в Польщу і своїми табунами вибивали траву.

¹³ До Унії козакі з ляхами мирилися і як-би не сзміти, то може б і не різалися. Стуйт Посевин, легвт папський, перший начавуний в Україні.

¹⁴ Керелівка або Карлиовка — село Звенигородського повіту. Чернопещ, що дав Залізняк хлопцям, і доси єсть у сніа того хлопця, которму був даний; я сам его бачив.

¹⁵ Село Будища недалеко од Керелинки; в яру озеро і над озером ліс невеликий, зочеться Гупалівщиною, за те, що там Залізняк збивав ляхів з дерева. Ляхи, де був захований шляхетський скарб, и доси видко, тільки вже розруйновані.

¹⁶ Лисянка — містечко Звенигородського повіту — над річкою Гинлим Тикичем. Тут зіпшляся Гонта з Залізняком і розруйнували старосвітський будинок, Богданом иби-то будований.

¹⁷ Майданівка — село, недалеко од Лисянки.

¹⁸ Лебедин — дівочий монастир між Чигрином і Звенигородкою.

¹⁹ Умань — город повітовий, губернії Київської.

²⁰ Kawaleria Nowolowa, — так звались польські драгуни; їх тоді було в Умані 3000, и всі були побиті гайдамаками.

²¹ В Умані Гонта убив дітей своїх, за те, що їх мати-католичка помогла сзугтам перевести їх у католики. Младанович, товариш снів Гонти, бачив з дівинці, як вои умерли, і як школярів базиліянської школи потопив Гонта в криниці. Він багато написав об гайдамаччині, але надрукованого нема нічого.

²² Зрадою взяли ляхи Гонту й страши замучили. Привезли його в кайданах у польський лагер, недалеко Балти, з одрізіаним язиком і правою рукою; Б., польський генерал, так велів зробити, щоб він чо-небудь не сказав на його. Потім кати роздягли його, як мати родила, й посадили на гарячі штаби заліза; потім зняли дванадцять насів з спини шкурн. Гонта повів очима й страши глянув на Б.; той махнув рукою, — розняли Гонту на четверо, розвезли тіло й поприбивали на середохрестних шляхах. Залізняк, почувши, що так страши ляхи замучили Гонту, заплакав, занедужав, та й умер; його гайдамаки поховали в степу над Дністром та й розійшлися.

²³ Злодій, розб'їник, або гайдамака — таким й осталися гайдамаки по Колівищині. Таким їх знають і доси.

